

4. Șeptelici, A., Limba și literatura română în clasele I – IV. Ghid metodologic, Editura Lumina, Chișinău, 2009.
5. Șerdean, I., Didactica limbii și literaturii române în învățământul primar, Editura Corint, București, 2002.

PROBLEMATICA FORMĂRII COMPETENȚEI „A ÎNVĂȚA SĂ ÎNVEȚI” LA ELEVII CLASELOR PRIMARE

Tatiana DUBINEANSCHI, dr., conf. univ.

Summary

This article focusses on the issue of training and development of the learning to learn competence at the primary school students. It explains the concept of learning to learn competence, its structural elements and are selected some ideas that reflect solutions to the formation of this competence.

Încă din 2000 politicile educaționale stabilite la nivel european au precizat evoluția dezirabilă a sistemelor de educație din Europa către o societate și economie a cunoașterii în termenii competențelor cheie. Necesitatea *competenței a învăța să înveți* este justificată prin raportare la natura schimbătoare a societății și a pieței muncii care determină insuficiența achizițiilor realizate în școală, în termeni de cunoștințe, competențe și calificări, pentru o integrare adecvată pe piața muncii și, mai larg, în societate. Pentru a se putea adapta unei societăți bazate pe cunoaștere, oamenii trebuie să știe cum să învețe. Cercetările efectuate confirmă faptul că succesul școlar al elevului depinde în mare măsură de competența acestuia de a învăța independent și de a-și monitoriza propria activitate de învățare, iar instrumentarea elevilor cu diverse strategii de învățare poate începe încă din școala primară.

Competența a învăța să înveți poate fi identificată în mai multe documente de politică educațională, fapt care vorbește despre importanța acesteia pentru procesul instructiv-educativ de la toate nivelele sistemului de învățământ. În Articolul 11 al *Codului*

Educației (2014) se menționează că „(1) Educația are ca finalitate principală formarea unui caracter integru și dezvoltarea unui sistem de competente care include cunoștințe, abilități, atitudini și valori ce permit participarea activă a individului la viața socială și economică”, iar în aliniatul doi se spune că: „Educația urmărește formarea următoarelor competente-cheie:...” printre care se regăsește și competența „a învăța să înveți”. La fel, în *Strategia „Educația 2020” (2014)*, orientarea sistemului de învățământ spre formarea și dezvoltarea competențelor reprezintă scopul de bază al reformelor. Cadrul de competente-cheie pentru învățarea pe tot parcursul vieții definește opt competente-cheie și descrie cunoștințele, abilitățile și atitudinile esențiale legate de fiecare dintre acestea. „Capacitatea de a învăța procesul de învățare este legată de învățare, de abilitatea omului de a-și urmări și organiza propria învățare, fie individual, fie în grup, conform nevoilor proprii, precum și de conștientizarea metodelor și a oportunităților [10, p. 37].

Fiind o competentă de tip transversal, *competența a învăța să înveți* nu poate fi atașată strict doar unei anumite discipline de studiu din curriculumul pentru învățământul preuniversitar. Astfel, *competența de a învăța să înveți* se dezvoltă fie printr-o abordare de sine stătătoare, bazată pe învățarea tehnicilor, metodelor și a strategiilor de studiu, independentă în raport cu disciplinele tradiționale, fie prin infuzarea în abordări disciplinare sau interdisciplinare, ea contribuind la dezvoltarea celorlalte competențe-cheie și fiind un rezultat al acestora.

Pe de o parte, formarea *competenței a învăța să înveți* la elevi este un imperativ și o cerință strategică a sistemului de învățământ, pe de altă parte, literatura științifică de specialitate și realitatea școlară nu oferă soluții explicite în acest sens, nu pot fi găsite „rețete” de formare și dezvoltare a acestei competențe, care pot fi preluate și aplicate. Se constată că lista de competente-cheie a fost transpusă în curricula disciplinare, fără însă o explicare clară a metodologiei de formare a acestora. Deci, la nivel metodologic

problematica instruirii în bază de competențe-cheie, inclusiv a competenței „a învăța să înveți” nu a fost clarificată pe înțelesul cadrelor didactice.

Analizând sursele de specialitate, se poate constata că acestea, în cea mai mare parte, reflectă definiția *competenței a învăța să înveți* stipulată în Recomandarea Parlamentului și a Consiliului European – Key Competences for Lifelong Learning 2006/962/CE din 2006. Cercetătoarea C. Stringher a examinat 40 de definiții ale competenței menționate. Ea spune că conceptul a învăța să înveți poate fi găsit în lucrările lui Vigotsky, Devey, Piaget și alții. De asemenea, autoarea susține că acest concept include o mulțime de alte concepte cum ar fi: metacogniția, socio-constructivismul, sociocognitiv, abordări socio-istorice, evaluare și învățare pe tot parcursul vieții [7].

Conform Recomandării Parlamentului și a Consiliului European, *competența a învăța să înveți* reprezintă abilitatea de a se implica și de a persevera în învățare, de a organiza propria învățare, gestionând eficient timpul și informația, atât individual, cât și în grup. Aceasta include conștientizarea procesului și a nevoilor individuale de învățare, identificarea oportunităților existente și abilitatea de a depăși obstacolele care pot apărea, în scopul realizării unei învățări de succes. Competența constă în obținerea, procesarea și asimilarea de noi cunoștințe și capacități / deprinderi, dar și căutarea și utilizarea îndrumării / consilierii. *A învăța să înveți* presupune implicarea celor care învață în construirea cunoașterii, pornind de la experiența lor de viață și de la învățările și deprinderi anterioare, pentru a fi capabili să aplice cunoștințele și capacitățile într-o diversitate de contexte: acasă, la locul de muncă, în educație și propria formare profesională. Motivația și încrederea sunt esențiale pentru manifestarea acestei competențe” [1].

L. Catană menționează că „în orice disciplină, *a învăța să înveți*, nu înseamnă numai a învăța să stăpânești anumite mijloace și

tehnici, ci a învăța să folosești anumite concepte pentru a realiza raționamente și corelații între diverse discipline” [7, p.71].

L. Sava, analizând diversitatea de definiții ale conceptului de competență, precum și accepțiunile date sintagmei „a învăța să înveți” și luând în considerare definiția competenței propusă de X. Roegiers, a stabilit următoarea definiție a *competenței de a învăța să înveți*: „*Competența de a învăța să înveți reprezintă un ansamblu integrat de cunoștințe, capacități, atitudini dezvoltate într-un context particular într-o manieră reflexivă și strategică care include resurse de ordin cognitiv, metacognitiv, non-cognitiv în vederea implicării active și interactive în situații de învățare și în rezolvarea eficientă a sarcinilor de lucru*” [8, p. 8].

Ceea ce se poate observa în definițiile de mai sus este că aceasta face referire atât la dimensiunea cognitivă, cât și la cea afectivă a *competenței de a învăța să înveți*. Dimensiunea cognitivă, vizează capacități de a accesa, prelucra și asimila noi cunoștințe, strategii de învățare și organizare a propriei învățări de către elevi, iar dimensiunea afectivă se referă la competențe sociale, relevate în definiție ca învățare în grup, motivație, încredere și abilitate de a depăși obstacole. Dat fiind faptul că amalgamul de capacități trebuie să poată fi utilizată în contexte multiple și diferite de către persoanele care le-au achiziționat și, această competență este una generală, este considerate *una transversală* și se poate forma în paralel cu celelalte competențe.

Conform definiției Uniunii Europene, se disting trei dimensiuni structurale ale competenței de a învăța să înveți: ***dimensiunea cognitivă, dimensiunea metacognitivă și dimensiunea emoțională, motivațională*** combinate cu mediul de învățare socio-cultural [apud 8, p. 7].

Analizând „Cadrul de referință al curriculumului național”, poate fi remarcat un atribut generic al absolvenților treptei primare de învățământ, care se referă direct competența *de a învăța să înveți*. Acest atribut vizează „Persoanele deschise către învățarea pe

parcursul întregii vieți”. Raportat la acest atribut, la finele ciclului primar, elevii:

- manifestă curiozitate pentru a afla lucruri noi;
- își exprimă opinia cu privire la modalitățile de învățare la care sunt expuși;
- cunosc domeniile în care au nevoie de sprijin în procesul de învățare;
- solicită sprijinul necesar;
- manifestă atenție și interes pentru opiniile altor persoane;
- participă activ la activitățile de învățare formală și nonformală oferite;
- descriu situații de învățare informală cu care se întâlnesc în viața cotidiană;
- manifestă atenție și concentrare în procesul de învățare [5, p. 36-37].

N. Bercu enumeră așa-numitele deprinderi de gândire, care sprijină dezvoltarea *competenței a învăța să înveți*, iar cunoașterea acestora constituie un sprijin pentru cadrele didactice de la toate treptele de învățământ, inclusiv cea primară, în identificarea concretă a capacităților care trebuie dezvoltate la elevi pentru ca aceștia să știe cum să învețe.

✓ ***Deprinderile de procesare a informației:*** oferă elevilor posibilitatea de a localiza și colecta informația, de a o sorta, clasifica, ordona, compara, contrasta și de a analiza relațiile dintre informații.

✓ ***Deprinderile de motivare:*** oferă elevilor motive pentru opinii și acțiuni, constând în formularea de argumente și realizarea de deducții, folosirea unui limbaj specific pentru a explica ceea ce gândesc, realizarea unor judecăți și adoptarea unor decizii fundamentate pe evidențe / informate.

✓ ***Deprinderile de investigație:*** pregătesc elevii pentru a formula întrebări, a defini probleme, a proiecta, a anticipa rezultate, consecințe, a testa concluzii și a îmbunătăți idei.

✓ **Deprinderile de gândire creativă:** oferă elevilor posibilitatea să genereze și să extindă ideile, să sugereze ipoteze, să aplice imaginația, să caute rezultate alternative inovative.

✓ **Deprinderile de evaluare:** abilitază elevii să evalueze informații, să judece valoarea a ceea ce citesc, ascultă și fac, să dezvolte criteriile pentru a valoriza ideile proprii și pe cele ale altora, să aibă încredere în judecata lor [2, p 79-80].

Același autor, *N. Bercu*, a realizat o cercetare prin care s-au pus în evidență modalitățile în care cadrele didactice definesc *elevul care știe cum să învețe*. Evidențele *competenței a învăța să înveți*, ca trăsături ale portretului elevului care știe cum să învețe, au fost definite de profesori în termeni de cunoștințe, capacități și atitudini. Acestea au fost organizate de către autorul cercetării în categoriile de sub-competențe: competențe de gestionare a informațiilor; competențe de gestionare a timpului; competențe sociale; motivația, voința, concentrarea pe perioade prelungite; competențe metacognitive, de autoevaluare; atitudini pozitive față de învățare.

În ceea ce privește cum se formează competența *a învăța să înveți* la elevii claselor primare, după cum s-a menționat anterior, literatura de specialitate nu reflectă prevederi concrete, recomandări metodologice explicite. Din ideile expuse mai jos, pot fi desprinse direcții de acțiune ale cadrelor didactice, metodele și procedeele pe care aceștia le pot valorifica pentru a dezvolta competența vizată la elevii treptei primare de învățământ.

S. Țibu et al. afirmă că: „Identificarea stilurilor de învățare ale elevilor (vizual, auditiv, conceptual, practic) și adaptarea tehnicilor de predare la acestea sunt necesare, dar nu suficiente pentru dezvoltarea competenței de a învăța să înveți” [11].

N. Bercu menționează atât metode, tipuri de sarcini, cât și tipuri de forme de organizare eficiente pentru formarea *competenței a învăța să înveți*. Contribuția profesorilor în acest sens se manifestă prin:

- „utilizarea unor metodologii de predare, cum ar fi: învățarea prin descoperire, învățarea bazată pe rezolvarea de probleme, exerciții / aplicații practice, studii de caz, jocuri și alte activități creative; strategii didactice care promovează interacțiunea dintre elevi și profesor (dezbateră, jocul, investigația); strategii care integrează TIC (mijloacele multimedia ca vehicul al învățării), mass media (filmul, presa vizuală și scrisă), legătura cu educația nonformală;

- încurajarea exprimării personale și a originalității;

- sprijinirea elevilor în organizarea studiului independent prin intermediul relatării experiențelor personale ale profesorului sau a altor practici de învățare validate de experiență;

- stimularea învățării independente prin intermediul sarcinilor de lucru:

✓ sarcini independente de lucru (de exemplu, căutarea de date, realizarea unor sinteze);

✓ activitatea individuală în cadrul unui proiect comun al unui grup de elevi, cu scopul de a asigura „progresul fiecărui elev și dezvoltarea unui stil specific de activitate independent”;

✓ sarcini complexe (de exemplu, proiecte și portofolii, care să familiarizeze elevii cu criteriile de evaluare și conținuturile care nu au fost acoperite în activitățile din clasă);

✓ alocarea sarcinilor de învățare în conformitate cu nivelul de competență al grupului de elevi vs. al unui elev individual;

✓ dezvoltarea în comun, de către profesor și elevi, a unor instrumente de învățare (de exemplu, un orar personalizat, un plan de lucru personalizat și / sau bibliografii);

- gruparea elevilor, fie „elevi cu un nivel omogen de performanță”, fie „elevi cu un nivel eterogen de performanță”;

- acceptarea ritmurilor individuale de învățare ale elevilor”

[2, p. 75].

„Pentru a forma competențe specifice ce derivă din *competența de a învăța să înveți*, cadrele didactice vor planifica

activități de integrare simulate și/sau autentice, care vor avea la bază complexul necesar de atitudini, abilități și cunoștințe”, susține *L. Scifos* [9, p. 48]. Autoarea afirmă că „... punctul de plecare în activitatea de învățare este *competența de a identifica / asculta, înțelege și realiza diferite sarcini*”.

Tot *L. Scifos* susține că: „Formarea *competenței de a ști să înveți* implică strategiile de exersare, asimilarea algoritmilor de comentare, analiză, interpretare etc. Formularea sarcinilor complexe de tipul elaborării de sinteze, evaluări critice sau sarcinile creative necesită o pregătire ca procedură, ele nu pot fi date elevilor din primele zile de școlarizare fără riscul de a nu obține efectul dorit” [3, p. 48].

În aceeași sursă găsim următoarea idee: „Formarea *competenței de a învăța să înveți* este condiționată de dezvoltarea gândirii critice, care, la rândul ei, poate fi realizată prin asimilarea diverselor tehnici de organizare a propriei învățări” [ibidem, p.12]

L. Catană propune câteva exemple de acțiuni care, consideră autoarea, pot dezvolta *competența a învăța să înveți*: „gestiunea propriei învățări, cunoașterea unor strategii / metode de lucru pentru matematică și aplicarea lor, chiar și la alte discipline sau în viața de zi cu zi, dozarea timpului de studiu, autocunoașterea, prin aceasta înțelegând cunoașterea punctelor de vulnerabilitate și aplicarea unor măsuri pentru remedierea lor” [4, p. 46].

În concluzie se poate afirma că un învățător trebuie să vizeze dimensiunile cognitivă, metacognitivă și dimensiunea emoțională, motivațională în procesul formării *competenței a învăța să înveți* la elevii claselor primare. Trebuie să ia în calcul că această competență este o finalitate și, totodată, un instrument, cu care se poate opera în cadrul fiecărei discipline de studiu, formarea sau dezvoltarea *competenței a învăța să înveți* fiind realizabilă simultan și în interacțiune cu celelalte competențe cheie. Astfel, dezvoltată fie printr-o abordare de sine stătătoare, fie prin infuzarea în abordări

disciplinare sau interdisciplinare, *competența a învăța să înveți* este un punct de plecare pentru dezvoltarea celorlalte competențe-cheie și, totodată, un rezultat al acestora.

Bibliografie

1. Bercu, N. *A învăța să înveți în școală, dincolo de logica implicită a simțului comun*. <http://www.ise.ro/a-invata-sa-inveti-in-scoala-dincolo-de-logica-implicita-a-simtului-comun>. (vizitat: 17.03.2018).
2. Bercu, N., Căpiță, L-E., *Despre a învăța elevul să învețe*, în: *Revista de Pedagogie* nr. 58 (3) 2010, pp 79-80.
3. Cartaleanu, T., Cosovanu, O., Sclifos, L., Solovie, R., *Training metodologic pentru cadrele didactice din liceu. Suport de curs*. <http://prodidactica.md/wp-content/uploads/2017/07/Suport-de-curs-26-februarie-RO.pdf>. (vizitat: 17.03.2018).
4. Costea, O., (coord. De proiect). *Analiza corespondențelor dintre domeniile de competențe europene și finalitățile / conținuturile programelor școlare românești*. În: *Metodologia implementării competențelor cheie în curriculumul școlar aplicat*. https://www.researchgate.net/publication/319682720_Analiza_corespondențelor_dintre_domeniile_de_competente_europene_si_finalitat_ile_continuturile_programelor_scolare_romanesti. (vizitat: 17.03.2018).
5. Guțu, V., Bucun, N., Ghicov, A., *Cadrul de referință al curriculumului național*, Lyceum, Chișinău, 2017.
6. Mândruț, O., *Instruirea centrată pe competențe. Cercetare-inovare-formare-dezvoltare*, Universitatea de Vest „Vasile Goldiș”, Arad, 2012.
7. Rožman, L., *Learning to learn as a key competence and setting learning goals*. <http://www.toknowpress.net/ISBN/978-961-6914-02-4/papers/ML13-388.pdf>. (vizitat: 5.03.2018).
8. Sava, L., *Dezvoltarea competenței de a învăța să înveți la elevii cu dificultăți de învățare. program de intervenție educațională pentru clasele a XI-a. Rezumatul tezei de doctorat*. <https://ru.scribd.com/document/350342851/DEZVOLTAREA-COMPETEN%C5%A2EI-DE-A-INV%C4%82%C5%A2A-pdf>. (vizitat: 17.03.2018).

9. Sclifos, L., *Formarea/dezvoltarea competenței de a învăța să înveți*, în: *Didactica Pro...*, Nr. 3 (61), pp. 46-48, p. 48p

10. *Strategia de dezvoltare a educației pentru anii 2014-2020 „Educația-2020”*

<http://lex.justice.md/viewdoc.php?action=view&view=doc&id=355494&lang=1>. (vizitat 5.03.2018).

11. Țibu, S., (coord), Botnariuc P. et al. *Calitatea învățământului: perspectiva învățării permanente rolul profesorului în dezvoltarea competențelor de învățare permanentă ale elevilor*. http://www.ise.ro/wp-content/uploads/2012/08/rolul_profesorului_in_dezvoltarea_comp_invatarii_permanente_ale_elevilor_2008.pdf. (vizitat: 17.03.2018).

ASPECTE COMPARATIVE ÎN TAXONOMIA METODELOR DIDACTICE

Lilia CÎRLAN, lector universitar

Summary

Various classifications of didactic methods have been analyzed according to various criteria, following investigations carried out by various scholars in the field of education sciences. Faced with these taxonomies, we have noticed that the same classifications of the methods are different for different researchers

Există diverse taxonomii ale metodelor didactice, fiecare autor utilizând diverse criterii de clasificare. Prin urmare:

Clasificarea metodelor didactice clasice după S. Stoian:

- metode *bazate pe acțiune*: exercițiul, lucrări de laborator, lucrări de atelier, munca cu manualul și cartea;
- metode *iconice (la nivelul primului sistem de semnalizare)*: demonstrația, observarea, excursiile, vizitele;
- metode *simbolice (la nivelul celui de al doilea sistem de semnalizare)*: expunerea, conversația

Clasificarea metodelor didactice în funcție de scopul didactic urmărit [5, p.132]: